

Анализа на спроведувањето на Стратегијата за финансиски истраги и праксата на конфискување на имот

Студијата е подготвена за Платформата на граѓански организации за борба против корупцијата. Оваа студија е помогната од Resilience Fund, на Глобалната иницијатива против транснационален организиран криминал. Сите мислења и ставови искажани во студијата се одговорност на авторите на текстот, и не се неопходно мислења и ставови на Глобалната иницијатива или Платформата.

Импресум

—

Наслов: Анализа на спроведувањето на Стратегијата за финансиски истраги и праксата на конфискување на имот

Издавач: Институт за демократија „Социетас Цивилис“ - Скопје

Автори: Слаѓана Тасева, Марко Митевски, Натали Петровска,
Дарко Аврамовски

Лектор: Валентина Јошевска

Дизајн: Матеа Лондза Шумковска

Публикацијата може бесплатно да се преземе на:

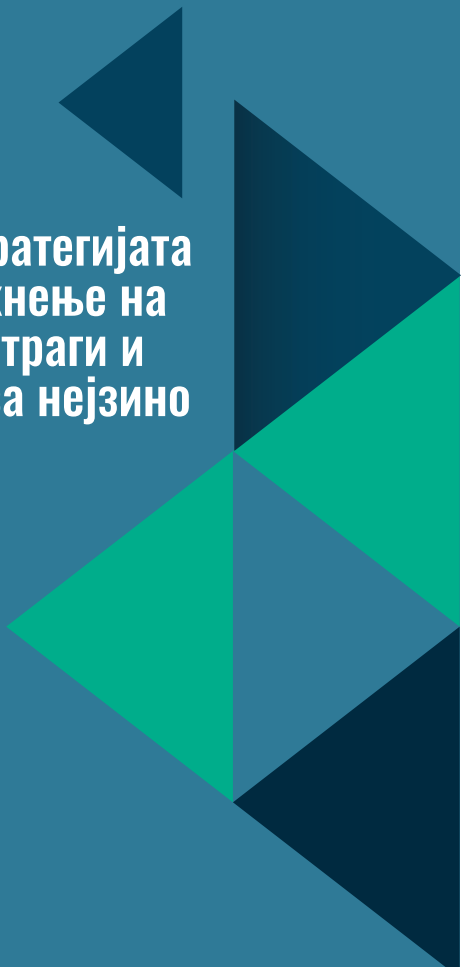
<http://www.idscs.org.mk>

Содржина

—

Резиме и анализа на спроведување на Стратегијата на Република Северна Македонија за јакнење на капацитетите за водење финансиски истраги и конфискација на имот и Акцискиот план за нејзино спроведување	5
Цел на стратегијата	6
Опфат на стратегијата	7
Мерки за зајакнување на ефикасноста и меѓуресорската соработка	8
Зајакнување и усогласување на правната рамка	9
Јакнење на капацитетите по пат на обуки	10
Заштита на човековите права	11
Преземени активности согласно Акцискиот план за спроведување на стратегијата од страна на МВР, УФП и ЦУРМ	11
Слабости во меѓуресорската соработка	12
Капацитетите на Република Северна Македонија за борба против криминалот според Извештајот на Европската комисија за 2020 година	13
Конфискација во Република Северна Македонија	15
Конфискацијата во законодавството во Република Северна Македонија	16
Конфискацијата во Кривичниот законик	17
Постапка за конфискација според Законот за кривичната постапка	21
Практична примена на мерката конфискација	23
Заклучоци и препораки	29

Резиме и анализа на спроведување на Стратегијата на Република Северна Македонија за јакнење на капацитетите за водење финансиски истраги и конфискација на имот и Акцискиот план за нејзино спроведување

Слаѓана Тасева, Марко Митевски

Цел на стратегијата

Со цел зајакнување на капацитетите за водење финансиски истраги и конфискација на имот, како и зајакнување на ефикасноста во борбата против најтешките кривични дела, организираниот криминал, финансискиот и економскиот криминал, недозволената трговија, корупцијата, перењето пари и друго, Владата на Република Северна Македонија во август 2017 година донесе одлука за донесување Стратегија за јакнење на капацитетите за водење финансиски истраги и конфискација на имот, со Акциски план за нејзино спроведување во периодот од 2018 до 2020 година.

Владата ја усвои стратегијата во јануари 2018 година, а нејзината имплементација беше одложена и забавена поради тоа што не се донесе одлука за формирање Национална комисија, како тело за надзор над спроведувањето на стратегијата, а составено од претставници на институциите надлежни за спроведувањето на финансиските истраги. Ова тело, според стратегијата, требаше да биде надлежно да подготвува и да доставува до Владата на РС Македонија квартални извештаи за текот

на спроведувањето на стратегијата. Исто така, Националната комисија требаше да ги анализира проблемите и да ги координира активностите за ефикасно спроведување на стратегијата. Исто така, во изминатите три години не беше утврден буџет за спроведување на стратегијата.

Стратегијата се состои од три дела: Потребна за донесување на стратегијата во кој се опфатени поимот, целите на стратегијата, стратешката изјава и визија и меѓународните инструменти; Анализа на националната институционална и правна рамка за спроведување финансиски истраги и конфискација и во третиот дел се утврдени Стратешките приоритети, спроведувањето и надзорот над спроведување на стратегијата.

Стратегијата го опфаќа периодот од 2018 до 2020 година и е комплементарна со Националната стратегија за борба против перење пари и финансирање тероризам донесена за периодот од 2017 година до 2020 година и други стратешки документи.

Опфат на стратегијата

—

Стратегијата претставува документ кој ги рангира приоритетите и ги дефинира активностите кои треба да се преземат, со цел унапредување на капацитетите за водење финансиски истраги и системот за конфискација на имот и содржи сеопфатен пристап кон финансиските истраги, за чие спроведување се надлежни Јавното обвинителство, Министерството за внатрешни работи, Царинската управа, Управата за финансиска полиција како и други надлежни органи.

Со анализата на правната рамка и институционалните капацитети за спроведување на финансиските истраги и мерката конфискација беа идентификувани поголем број мерки кои беа систематизирани во пет стратешки цели на стратегијата, и тоа:

- I. Ефикасни органи за спроведување финансиски истраги;
- II. Зајакната и ефикасна меѓуресорска соработка;
- III. Зајакнување и усогласување на правната рамка;
- IV. Зајакнување на капацитетите по пат на обуки и
- V. Заштита на човековите права

Со цел за ефикасно спроведување на стратегијата изготвен е и Акциски план во кој за секоја од стратешките цели се определени конкретни мерки и активности кои треба да бидат преземени со цел нивно исполнување; надлежните и вклучените институции во активностите и показателите на активностите; временската рамка како и финансиските импликации.

Мерки за зајакнување на ефикасноста и меѓуресорската соработка

Во однос на зголемувањето на ефикасноста на органите за спроведување на финансиските истраги со акцискиот план се предвидени мерки за формирање истражни центри во јавните обвинителства кои постапуваат пред судовите и имаат целосна надлежност, односно на подрачјето на четирите виши јавни обвинителства.

Покрај тоа акцискиот план предвидува воспоставување посебни организациски единици, односно единици за финансиски истраги, кои ќе спроведуваат финансиски истраги во јавното обвинителство, МВР, УФП и ЦУРМ, обезбедување јасна процедура како основа за координација од страна на јавните обвинители кои ги предводат предистражните постапки и истрагите, со цел да даваат прецизни инструкции на органот за спроведување на законот.

Понатаму се предвидува воспоставување посебни внатрешни процедури за водење на финансиските истраги паралелно со финансиските истраги во Јавното обвинителство, МВР, УФП, ЦУРМ и во надлежните институции кои се дел од правосудната полиција, зајакнување на капацитетите за ефикасно и ефективно постапување на Агенцијата за управување со привремено одземен имот, воспоставување канцеларија за поврат на имот (АРО) во рамки на Јавното обвинителство и јакнење на институционалните капацитети.

Како мерки за зајакнување и зголемување на ефикасноста на меѓуресорската соработка во акцискиот план е предвидено овозможување целосен и навремен пристап до базите на податоци на сите институции кои располагаат со податоци потребни за процесот на спроведување на финансиска истрага, процесот на пронаоѓање на имот кој треба да биде конфискуван и за самата конфискација.

Исто така, предвидено е воспоставување изедначена статистичка евиденција и соодветна методологија за статистичко следење на финансиските истраги, случаите во кои е утврдена мерката привремено замрзнување имот и мерките за конфискација од која ќе може ефикасно да се следи како овие мерки се извршуваат.

Понатаму, предвидено е воспоставување софтверска поддршка која овозможува побрза и поефикасна обработка на податоци, воспоставување постојано тело за следење и координација во постапувањето при конфискација, воспоставување Национална комисија за следење на имплементацијата на стратегијата и акцискиот план и воведување на зајакнато учество на службите кои учествуваат во меѓународната соработка во истраги и размена на информации во постапките за утврдување и пронаоѓање имот кој се наоѓа во друга држава.

Стратегијата предвидува и воспоставување на Канцелариите за поврат на имот или АРО (Asset Recovery Office) во насока на усогласување со ЕУ-законодавството, а во врска со Одлука на Советот на ЕУ 2007/845/ПВР од 6 декември 2007 (член 1) година за соработка помеѓу Канцелариите за поврат на имотот на земјите членки во делот на следење и идентификација на приносите од друг имот поврзан со криминал, детектирана е потребата од воспоставување или назначување Национална канцеларија за поврат на имот.

Целта на АРО е да ги олесни следењето и идентификацијата на приносите од криминал кои може да станат предмет на замрзување,

одземање или конфискација како дел од кривична или граѓанска истрага. Согласно Одлуката, земјите членки можат да воспостават или назначат најмногу две такви канцеларии. АРО имаат должност да разменуваат податоци меѓусебе независно од нивниот статус. Начинот на соработка е замислен, така што АРО или друга институција на земја членка на ЕУ со слични надлежности, може да разменува информации со АРО на друга земја членка. Барањето треба да содржи податоци за: Предметот и причината за барањето, Природата на постапката и Имотот кој е таргетиран или баран и/или физичките или правните лица за кои се претпоставува дека се вклучени.

Зајакнување и усогласување на правната рамка

Во поглед на зајакнување и усогласување на правната рамка, Акцискиот план предвидува подобрување на законските одредби во насока на овозможување навремено и без одлагање да се постапува по судските одлуки за конфискација; измени во ЗКП и во други закони во насока на воведување на процедура за создавање законска можност мерките за обезбедување да можат да бидат изречени веднаш кога ќе се создадат услови за почнување на кривичната постапка, како и започнување на финансиската истрага во почетокот на предистражната постапка и зајакнување на примената на постоечката правна рамка која овозможува да се започне со

обезбедување информации за имотот во рана фаза на начин на кој финансиските истраги ќе се спроведуваат.

Понатаму акцискиот план предвидува воспоставување систем на ефикасност во примената на законските одредби за изрекување претходни мерки за обезбедување и конфискација, усвојување посебни процедурални одредби за конфискација кога од правни пречки не е можно водење кривичната постапка против сторителот на кривичното дело, измена на Законот за управување со конфискуван имот со цел да се овозможи во постапките против АУОИ

да се вклучи и Државното правобранителство и да се овозможи правна помош и застапување во текот на целата постапка, како и зајакнување на законските одредби за заштита на со Уставот загарантираното право на сопственост во постапките за заплена и конфискација. Стратегијата предвидува и законска измена во насока на воспоставување обврска на АУОИ да го извести судот кој ја изрекол пресудата и Државниот правобранител за секоја неможност

за целосно спроведување на судска пресуда.

Покрај другите новини стратегијата предлага и усвојување посебни процедурални одредби за Конфискација кога од правни пречки не е можно водење на кривичната постапка против сторителот на кривичното дело. Ова во суштина претставува цивилна конфискација за која не постои соодветна постапка определена со закон (ЗКП, друг закон).

Јакнење на капацитетите по пат на обуки

—

Во поглед на зајакнувањето на капацитетите по пат на обуки во Акцискиот план е предвидено спроведување институционализирана и изедначена континуирана обука и едукација во сите институции, како и спроведување заеднички меѓуинституционални и мултидисциплинарни обуки. Предвидена е и посебна обука на судии кои одлучуваат за изрекување мерка за обезбедување имот за конфискација, како и за пишување судски одлуки и пресуди со кои се

изрекува мерката конфискација. Акцискиот план опфаќа и спроведување обука за зајакнување на капацитетите на судовите кои одлучуваат за привремените мерки и за мерката конфискација и изедначување на судската практика и обезбедување експертиза и професионализација како и потесна специјализација на вработените во единиците за финансиски истраги во МВР, УФП, ЦУРМ и АРО.

Заштита на човековите права

—

Во поглед на заштитата на човековите права со акцискиот план е предвидено усогласување на националната правна рамка со Европската конвенција за човекови права и јуриспруденцијата на Европскиот суд за човекови права, зајакнување на капацитетите на одбраната за заштита

на правото на сопственост, загарантирано со Уставот и мотивирање на институциите вклучени во конфискацијата преку дополнително финансирање засновано на методологија за распределба на средствата засновани на компаративните европски практики.

Преземени активности согласно Акцискиот план за спроведување на стратегијата од страна на МВР, УФП и ЦУРМ

—

Недостатокот од професионални служби и лимитираноста на институционалните капацитети во МВР, УФП и ЦУРМ се посочени како основна причина за недоволната имплементација на законските одредби кои се однесуваат на претходни мерки за заплена и замрзнување имот како и мерката за конфискација.

Со цел надминување на овие ограничувања како една од предвидените активности со стратешката цел за ефикасни органи за спроведување на финансиските истраги беше предвидено и формирање посебни организациски единици во МВР, УФП и ЦУРМ чијашто основна дејност ќе биде спроведување финансиски истраги.

Со цел формирање вакви организациски единици беа променети актите за организација и систематизација во МВР, УФП и ЦУРМ што резултираше со воспоставување посебни организациски единици за спроведување финансиски истраги во трите институции кои веќе работат на конкретни предмети.

Во рамките на оваа стратешка цел во МВР, УФП и ЦУРМ како надлежни институции кои се дел од правосудната полиција се формирани работни групи кои работат на дефинирање на потребата и подготовка на содржината на процедурата со цел подготовка на унифицирани стандардни оперативни процедури според кои ќе

постапуваат сите три институции како и Јавното обвинителство кое патем треба да ги утврди и процедурите за координација кои се неопходни за целосно финализирање на стандардните оперативни процедури.

Канцеларијата за поврат на имот или АРО (Asset Recovery Office) е воспоставена во Вишото јавно обвинителство во Скопје, а Вишиот јавен обвинител, кој е раководител на оваа канцеларија, веќе посетува обуки и воспостави контакти со другите АРО- канцеларии со кои треба да се востанови соработка во следење и идентификација на приносите од друг имот поврзан со криминал со другите држави.

Придонес на надворешен мониторинг кон спроведување на стратегијата

При анализата на спроведување на стратегијата посебно треба да се нагласи придонесот на мониторингот за спроведување на Заложбите за борба против корупцијата, која се спроведува во рамки на Берлинскиот процес. Според кажувањата на лицата одговорни за Стратегијата во Министерството за внатрешни работи, анализите кои се спроведуваат во рамки на Берлинскиот процес, а кои ја опфаќаат и стратегијата, биле иницијатор за засилување на активностите на спроведување на стратегијата и во услови кога не се назначи Национален координатор за имплементација на стратегијата и на акцискиот план. Ова особено се однесува на делот на востановување на институционални капацитети и формирање на АРО-канцеларијата.

Слабости во меѓуресорската соработка

—

Во однос на зајакнувањето и зголемувањето на меѓусекторската соработка како стратешка цел, ниту една активност не е целосно спроведена.

Поради ограничениот пристап до базите на податоци кои ги водат МВР, УФП и ЦУРМ, неефикасниот пристап до базите на податоци кои ги водат други институции и бројните административни проблеми кои беа идентификувани, со акцискиот план беше предвидено воспоставување ефикасен систем на размена на податоци и овозможување пристап до базите на податоци. За таа цел формирана е

работна група за утврдување на потребата за користење на овие бази на податоци која, како опција за овозможување на пристап до бази на податоци потребни за утврдување на имот и неговата сопственост, ја разгледува можноста за користење на капацитетите на Националниот координативен центар во кој учествуваат вработени од сите три институции.

Со цел собирање и систематизирање на податоците поврзани со примена на налози за заплена, замрзнување или обезбедување на едно место што би довело до подобрена координација

и зголемена ефикасност, отворено е прашањето за воспоставување изедначена статистика, заснована на изедначена методологија за евиденција на постапки за финансиски истраги.

Како резултат на појавата на нови форми на криминал и постојаната потреба за меѓународна соработка, стратегијата ја истакнува, како неопходна, континуираната обука и едукација на службеници во МВР, УФП и ЦУРМ исто како и обезбедувањето експертиза и професионализација како и потесна специјализација на кадрите вклучени во финансиските истраги, со вклучување на финансиска форензика. За таа цел е востановена институционализирана и изедначена континуирана обука и едукација за вработените

во МВР, УФП и ЦУРМ коишто се вклучени во финансиските истраги. Во периодот на имплементација на акцискиот план спроведени се три вакви обуки на кои учествувале вработени во трите институции. Меѓународна поддршка во подобрување на правната рамка.

Во однос на подобрување на правната рамка, Министерството за правда во соработка со ГИЗ-група и група експерти спроведува сеопфатна анализа на правната рамка и согласно укажувањата од стратегијата се утврдуваат деталите за следните чекори во подобрување на законски услови за Финансиска истрага и конфискација. Исто така работната група ја разгледува и протребата за изготвување посебен закон за Канцеларијата за поврат на одземен имот (АРО).

Капацитетите на Република Северна Македонија за борба против криминалот според Извештајот на Европската комисија за 2020 година

Во Извештајот на Европската комисија за Република Северна Македонија за 2020 година се наведува дека земјата има одредено ниво на подготвеност во борбата против организираниот криминал. Понатаму се вели дека законодавната рамка во голема мера е во согласност со европските стандарди и напорите за спроведување на стратегиите

против организираниот криминал мора да продолжат. Постигнат е одреден напредок по препораката за основање Канцеларија за поврат на имот во согласност со законодавството на ЕУ. Канцеларијата сега ќе мора да го покаже својот капацитет за поддршка на проактивна политика во конфискацијата на имот.

Напредокот на оперативното ниво е забележан и во Извештајот на Европската комисија, но е нагласено дека треба да се направи уште повеќе за да се зголеми ефективностa на институциите кои ги спроведуваат законите во борбата против одредени форми криминал, како што се перењето пари и финансискиот криминал.

Соработката со Европол се зголемува во различни криминални области. Координацијата останува

клучна за сите засегнати страни вклучени во борбата против организираниот криминал.

Оперативните капацитети на органите за спроведување на законите, исто така, се оценети како подобрени. Според извештајот потребно е да се направат напори за продолжување со спроведувањето на Стратегијата за зајакнување на капацитетите за водење финансиски истраги и конфискација на имот.

Конфискација во Република Северна Македонија

Натали Петровска, Дарко Аврамовски

Конфискацијата во законодавството во Република Северна Македонија

Во законодавството на РСМ, конфискацијата на имот се уредува во три закони: Кривичниот законик (КЗ), во кој се определени условите за нејзино изрекување, Законот за кривична постапка (ЗКП), во кој е уреден текот на постапката за конфискација на имот и имотна корист, како и Законот за управување со конфискуван имот, имотна корист и одземени предмети во кривична прекршочна постапка (ЗУКИ), во кој е предвидено доуредување на институционалната рамка во однос на извршувањето на правосилните одлуки за привремено и трајно одземање имот. Оваа мерка, како посебна казнено правна мерка кај нас е воведена во 2004 г. со тогашните законски измени на кривичниот законик, но истата, со измените на законот во 2009 г., кои стапуваат на сила во 2010 г. е дополнета, односно надградена со дополнителни категории на истата - посредна и проширена конфискација, а дополнително, воведена и можноста за конфискација на имот и имотна корист од правно лице. Пред воведување на овие измени, можноста за одземање на противправно стекнатата имотна корист беше обезбедена преку институтот пленување на имотна корист. Но, имајќи предвид дека истиот беше употребуван исклучително ретко, главно поради неможноста за обезбедување правно релеванти докази за утврдување дали определен имот е стекнат со кривично дело или, пак, станува збор за навремено прикривање на истиот од страна на осомничениот преку финансиски трансакции¹.

Со цел усогласување на кривичниот законик со конвенциите на Советот на Европа кои се

ратификувани од страна на државата, а кои се однесуваат на сузбивање на корупцијата и организираниот криминал, финансиските истраги и примената на конфискацијата на имот, но и поради усогласување на домашното законодавство со она на Европската Унија во поглед на меѓународната соработка во кривичните и финансиските истраги и меѓусебното признавање и извршување на судските одлуки, постапката за конфискација има претрпено неколку измени и модификации. Меѓутоа, оние кои се од особено значење, а се во насока на уредување на прашањето на одземената имотна корист и предмети, како и понатамошното управување со истите, но и уредување на прашањето за постапката за привремено и трајно одземање имот и имотна корист, се предвидени со донесување на Законот за управување со конфискуван имот, имотна корист и одземени предмети во кривична и прекршочна постапка (ЗУКИ), како и со формирањето на Агенцијата за управување со конфискуван имот, имотна корист и одземени предмети во кривична и прекршочна постапка (Агенцијата). Дополнително, со зајакнување на позицијата на јавните обвинители во кривичната постапка, при воведувањето промена на системот од инквизиторен во акузаторен во тогашните измени на ЗКП, обвинителите како странка во постапката добиваат многу понезависна улога и се ставени во позиција на *dominus litis* при раководење со истрагите. Оттука и можноста за поголем придонес и позиционирање на мерката конфискација како клучна во борбата со организираниот криминал и корупција.

¹ м-р Тодор Витларов, проф. д-р Гордан Калајџиев, д-р Миодраг Лабовиќ, д-р Трпе Стојановски, Системска анализа на законската рамка и соработката меѓу надлежните институции во борбата против организираниот криминал, Фондација Отворено општество - Македонија, Скопје, 2005 стр.20

Конфискацијата во кривичниот законик

Кривичниот законик на РСМ наизменично коористи три термина кога станува збор за одземање на противправно стеканиот имот или имотна корист- „конфискација“, „плenuвање“ и „одземање“. Притоа, овие термини ниту се дефинирани ниту издиференцирани соодветно во самиот законски текст, односно во членот кој ги регулира законските термини и нивното значење. Она што уредува овој дел од законот е дефинирање и разграничување на поимите „имот“ и „предмети“, од што може да се заклучи дека намерата на законодавецот била одземањето на предметите² да се однесува само на движни предмети кои биле искористени, наменети да бидат искористени или кои настанале со извршување на кривичното дело, па така оваа одредба не претставува конфискување на имотна корист во вистинска смисла.

Законските одредби, сепак, ја следат меѓународно поставената рамка, па конфискацијата во КЗ е определена како посебна мерка со која согласно законските услови присилно се одзема непосредната и посредната имотна корист која е стекната со извршување на кривично дело. Ова ја класифицира конфискацијата како посебна казнено правна мерка која е правна последица на самото казнено дело и не е врзана со сторителот, ниту, пак, со казнената одговорност. Во таа насока, согласно домашните прописи мерката конфискација може да се примени и кон трети лица кои не се поврзани со самото казнено дело преку кое е стекнат имотот, а може да биде применета и во услови кога постојат фактички или правни пречки за кривичен прогон, како што

е постоењето имунитет, амнестија, застареност итн. Токму и од овие одредби може да се потврди констатацијата дека конфискацијата не е казна, ниту има ретрибутивна природа. Поткрепа на ова се и самите начела на справедливост и законитост според кои ниту едно право не може да се стекне без законски или друг правен основ, па поради тоа, со конфискувањето на нелегално стекнатиот имот не се посега по ничии права, туку напротив, се врши враќање на претходната состојба што постоела пред сторувањето на кривичното дело, па оттаму, начелата на справедливост и законитост всушност претставуваат и законска основа за изрекување и примена на мерката конфискација.

КЗ ги поставува основите за конфискацијата, па според членот 97 посредната или непосредната имотна корист прибавена со кривично дело, ќе биде конфискувана со судска одлука со која е утврдено сторувањето на кривичното дело, како и во посебна постапка во случаите кога не е возможно да се поведе кривична постапка 2. Оттука, неизбежно е да се констатира дека во Република Северна Македонија изрекувањето на мерката конфискација е врзано со кривичната постапка, а одредбите кои ја уредуваат оваа мерка, судот го идентификуваат како единствен орган кој може да ја изрече истата.

За да се донесе одлука за конфискација, судот мора да биде убеден дека е сторено кривично дело, дури и во случаите каде што постојат фактички и правни пречки за поведување кривична постапка. Оваа пракса може да предизвика тешкотии

² Во смисла на член 100-а од КЗ

Со воведување на институтот проширена конфискација во домашното законодавство, во целост се имплементирани одредбите од Рамковната одлука на Советот на Европската Унија 2005/212/JHA за Конфискација на приход, средства и имот поврзан со криминал, со што е и извршено усогласување на домашното законодавство со легислативата на Европската Унија во поглед на одредбите за замрзнување и конфискување на нелегално стекнат имот. Проширената конфискација има за цел да овозможи, да се воведат претпоставка според која стекнатата имотна корист на сторителот или, пак, трети лица, а стекната во одреден временски период и која потекнува од криминална активност, има можност да се конфискува доколку истите не можат да го докажат законското потекло на имотот. Временскиот период во конкретниов случај се акцентира со цел да се овозможи конфискување имот стекнат и пред евентуалното сторување на делото, во случаи кога судот е основано уверен дека имотот ги надминува законските приходи на сторителот и потекнува од такво дело.

Она што е специфично, а и практично од аспект на имплементација на оваа мерка е фактот што истата, а посебно кога станува збор за институтот проширена конфискација, го олеснува докажувањето и одземањето на нелегално стекнат имот на начин што придонесува со спуштање на стандардите за докажување и со дополнително префрлување на товарот на докажување на легалноста на приходите врз сторителот на определено кривично дело. Така, согласно одредбите предвидени во Кривичниот законик, овој вид конфискација се применува врз сторителот на одредени кривични дела,

односно дело за кое е предвидена казна затвор од најмалку 4 години, сторено во состав на злосторничко здружување со кое се остварува имотната корист како и кривично дело во врска со тероризмот, терористичко загрозување на уставниот поредок и безбедноста, терористичка организација, тероризам, финансирање на тероризам и меѓународен тероризам, за кое е предвидена казна од најмалку 5 години затвор или потешка казна, или е поврзано со кривичното дело перење пари за кое е пропишана казна затвор од најмалку 4 години, а ќе се конфискува имотот стекнат во временски период пред осудата што судот го определува според околностите на случајот, но не подолг од пет години пред сторувањето на делото, кога врз основа на сите околности судот основано е уверен дека имотот ги надминува законските приходи на сторителот и потекнува од такво дело⁵.

Воведувањето на институтот проширена конфискација е веројатно најважното дополнување на Кривичниот законик, особено затоа што воведува промена на товарот на докажување и тоа не само за третите лица туку и за обвинетиот. Сепак, промената на товарот на докажување е само во однос на незаконски стекнатата корист, а не и во врска со вината на обвинетиот, но и истата е само делумна, што подразбира дека обвинителот мора да обезбеди докази што ќе го уверат судот дека обвинетиот, осуден за некои од предвидените кривични дела во членот 98-а, не можел да го стекне предметниот предмет на законски начин.

Недоволната јасност во законските одредби покренува одредени прашања, а особено во однос на стандардот на докажување. Следејќи

---

⁵ Кривичен законик на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ број 37/96, 80/99, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/2006, 73/2006, 7/2008, 139/2008, 114/2009, 51/11, 135/11, 185/11, 142/12, 166/12, 55/13, 82/13, 14/14, 27/14, 28/14, 115/14, 132/14, 160/14, 199/14, 196/15, 226/15 и 97/17)

ја точната формулација на законот, имотот стекнат пред извршувањето на кривичното дело ќе биде конфискуван кога судот е „добро уверен“ дека имотот го надминува законскиот приход на обвинетиот, додека истиот имот ќе биде конфискуван од трети лица доколку тие не можат да го докажат правното потекло со обезбедување докази за контракомпензација. Врз основа на ова, може да се утврди дека оваа формулација наметнува два различни стандарди на докажување за обвинетиот и за третите лица, односно, додека третите лица мора да докажат дека законски го стекнале конкретниот имот со обезбедување контракомпензација со соодветна вредност, кога станува збор за обвинетиот, јавниот обвинител е тој што мора да го увери судот дека предметниот имот не би можел да е стекнат законски. Покрај ова, дополнително отежнува околноста што КЗ го користи терминот „добро уверен“, наместо веќе усвоените и познати термини во домашните закони, како што се „разумно сомневање“, или „надвор од разумно сомневање“, придонесувајќи уште повеќе за конфузноста во врска со стандардот на докажување прифатен за продолжената конфискација. Од друга страна, некои автори тврдат дека терминот „добро уверен“ треба да се толкува како разумно сомневање дека имотот е добиен со криминални активности, додека товар на обвинетиот е да го отстрани сомнежот за да избегне проширена конфискација, сепак признавајќи дека треба да се презеде соодветна интервенција во КЗ за да се подобри правната сигурност⁶.

Во поглед на проширената конфискација, КЗ само ја преведува терминологијата искористена

во Рамковната одлука на Советот на Европската Унија од 2005 г., па оттаму во одредбите кои ја регулираат проширената конфискација се јавуваат поими како што се „околностите на случајот“ и „основаната увереност на судот“, без истите да бидат разработени и да биде понудена конкретна дефиниција за тоа кога може да се смета дека е основана увереност на судот за да се изрече мерката проширена конфискација, како и кога може да се смета дека околностите на случајот тоа го дозволуваат. Иако идејата на строго дефинираната формулација во Рамковната одлука е да се остави простор на националните законодавства детално да го регулираат ова прашање како што сметаат дека е најсоодветно, особено доколку се земе предвид разноликоста на правните системи и правната традиција во државите на ЕУ, додека, пак, замислата на законодавецот во РС Македонија е промоција на начелото на слободна оценка на доказите и автономноста на судот во одлучувањето, сепак ваквата формулација во законот може да доведе до невоједначена судска пракса, како и сериозни прекршувања на основните човекови права со неправилна примена на проширената конфискација. Во оваа насока, важно е да се истакне дека и Европскиот суд за човекови права сè уште нема дадено цврст одговор на сите прашања кои произлегуваат од примената на конфискацијата, што значително го отежнува дефинирањето на прецизна рамка за оцена на оправданоста на примената на конфискацијата. „Во овој контекст треба да се обрне внимание на постапката во која во пракса се спроведува ваквото решение, поради потенцијална опасност од повредата како на домашните, така и на меѓународните

---

⁶ Kambovski Vlado PhD., Misoski Boban PhD.: Material and procedural legal aspects of confiscation of property and property gains, Research within the project "Reform of criminal law and respect for human rights - preparations for consistent implementation of the new LCP", Skopje, October 2009

стандарди за заштита на човековите права и слободи како што е заштитата на сопственоста“ . Автоматското одземање на предмети што се користат за извршување на одредени кривични дела може да биде проблематичен од аспект на судската пракса на Европскиот суд за човекови права, кој во многу наврати има забележано дека мешањето во имотните права мора да биде пропишано со закон и притоа да се спроведуваат една или повеќе легитимни цели, покрај кои мора да постои разумен однос на пропорционалност помеѓу употребените средства и целите што се бараат да се реализираат. Во овој контекст, во случајот Валдемар Новаковски против Полска⁸, како и Андоновски против Поранешна Југословенска Република Македонија⁹, ЕСЧП

утврди повреда на мирното уживање во сопственост како што е пропишано во член 1 од Протоколот 1 на ЕКЧП, со наметнување автоматско одземање од домашните судови без проценка на посебните детали за секој случај и однесувањето на обвинетиот или на лицето од кое се бара одземање. Токму поради тоа, државата мора да пристапи со должно внимание кон оваа проблематика, особено поради тоа што конфискацијата не застарува, а протекот на времето може значително да влијае на способноста на лицата да го докажат легалното потекло, а посебно во држави како Македонија каде што постои слаба евидентираниост на движењето на имотот и приходите на граѓаните.

Постапка за конфискација според Законот за кривичната постапка

—

Законот за кривичната постапка е несомнено најважниот закон кога станува збор за спроведување на конфискацијата. Во РСМ, во 2010 г. е донесен нов ЗКП, кој стапи на сила во декември 2013 година и со истиот е воведен нов модел на кривична постапка. Со новиот систем на кривичната постапка е напуштен инквизиторниот модел, во којшто централната фигура и во истражната и во доказната фаза на постапката беше судот, и усвоен, односно предвиден е контрадикторен модел на постапка, кој го позиционира судот во далеку понеутрална и пасивна улога, одлучувајќи само за предлозите на странките. За разлика од пасивизирањето

на улогата на судот, новиот адверсаријален модел, кој подразбира контрадикторна постапка, им овозможи многу поголеми истражни овластувања на јавните обвинители и им обезбеди статус на клучна фигура во истражната постапка. Истовремено, новиот ЗКП ги позиционира обвинителите како странка во кривичната постапка, слично како одбраната, за разлика од претходниот инквизиторски модел, кој одразува еден вид партнерство и посебна релација помеѓу обвинителот и судот. Во контекст на одредбите на новиот закон, ова би значело дека обвинителите треба независно од која било друга институција, да истражат и да соберат, а потоа и

⁸ Достапно на: <<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%225167/11%22%22%22itemid%22:%5B%22001-112305%22%22%7D>>

⁹ Достапно на:

<<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22:%5B%22document%22%22%22itemid%22:%5B%22001-157279%22%22%7D>>

да ги презентираат на јавна расправа пред судот собраните докази, како и да го убедат истиот надвор од разумно сомневање дека обвинетиот го сторил кривичното дело за кое е покренато обвинение. Истите овие принципи се однесуваат на која било компонента на кривичната постапка, што значи дека обвинителот исто така мора да собере докази и да предложи привремени мерки како притвор, заплена на имот, привремено замрзнување на имот, конфискација итн.

Согласно одредбите предвидени во Кривичниот законик, мерката конфискација се изрекува во постапка *in personam*, односно во кривична постапка која се води против одредено лице, а законот овозможува истата да биде изречена и во ситуација кога поведување кривична постапка против одредено лице не е возможно поради фактички или правни пречки. Во одредбите со кои се регулира примена на оваа мерка, слично како и кај КЗ, ЗКП користи повеќе поими кои се однесуваат на одземањето на имотната корист поврзана со или произлезена од кривично дело, како што се: „конфискација“, „одземање“ и „заплenuвање“. И покрај очигледната тенденција на законодавецот била да постави соодветна диференцијација при употребата на погоренаведените термини, ниту во материјалниот ниту во процесниот закон не се предвидени конкретни дефиниции или јасно разграничување помеѓу термините кои се однесуваат на трајното одземање на противправната имотна корист.

Навременото преземање мерки за обезбедување на нелегално стекнатиот имот, и тоа уште во раните фази на постапката, во праксата се покажува клучно во борбата со организираниот криминал, но и финансиски мотивираниот

криминал. Оттука, имајќи предвид дека во пракса кривичната истрага е речиси без исклучок побрза од финансиската истрага, а често и деталните податоци за имотот и нелегално стекнатата корист со кривичното дело можат да се добијат значително подоцна од поднесувањето на обвинението, домашното законодавство предвидува низа мерки согласно кои е овозможено привремено одземање, односно замрзнување на имот или имотна корист. Врз основа на истото, поточно одредбите предвидени во процесниот закон, судот може кое било време во текот на кривичната постапка, по барање на јавниот обвинител да донесе привремена мерка - одземање имот или предмети кои според Кривичниот законик треба да се одземат, мерка заплenuвање или друга неопходна привремена мерка за да се спречи користењето, отуѓувањето или располагањето со тој имот или предмети¹⁰. Ваквата одредба овозможува кривичниот прогон да не се одолговлекува поради финансиската истрага, ниту, пак, да се компромитира квалитетот на финансиската истрага, која се спроведува паралелно со кривичната истрага. Сите овие мерки за одземање имот и имотна корист заради обезбедување се изрекуваат со судска наредба донесена на предлог на јавниот обвинител, а истите можат да бидат изречени и кон трети лица.

Врз основа на претходно преземените дејствија од страна на јавниот обвинител, а согласно со погореспоменатите одредби за привремено одземање предмети, имот и имотна корист прибавени со кривично дело, во кривична постапка се врши утврдување на нивното незаконско потекло¹¹. Притоа јавниот обвинител е должен да прибира и предлага докази кои се потребни за утврдување на висината на износот

---

¹⁰ Закон за кривичната постапка на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ број 150/10, 100/12 и 142/16)

¹¹ Закон за кривичната постапка на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ број 150/10, 100/12 и 142/16), член 530

на имотот и имотната корист прибавени со кривичното дело за што на располагање го има и овластувањето да бара соодветни податоци од државни органи, финансиски институции, правни и физички лица. Постапката за конфискација во РС Македонија нуди одредени процесни гаранции за лицата против чиј имот е поднесено барање за конфискација, но истите не се целосни. Ова се должи главно на несоодветно и целосно прилагодување на одредбите кои ја уредуваат постапката за конфискација, со новововедениот адверсаријален систем на кривична постапка.

Според ЗКП, одземањето на имотната корист може да се изрече во пресуда со која обвинетиот се прогласува за виновен, со решение за судска опомена, решение за примена на воспитна мерка како и решение со кое се изрекува мерката безбедност. Исто така, судот може да донесе одлука за конфискација и во случај кога

ќе донесе решение за запирање на постапката по законски определени случаи во која може да се донесе одлука и за конфискација од трето лице, а оставена е и можност за изрекување на конфискација во случај кога поради фактички или правни пречки не е можно да се води кривина постапка. Конфискацијата теоретски е можна и без кривична осуда во ситуации кога не е можно да се води кривична постапка, а кога со доволно докази е утврдено дека се однесува на имот стекнат со извршување на казнено дело или е употребен за извршување на казнено дело. Сепак, овие одредби не се соодветно обработени, па така ЗКП не нуди дополнителни појаснувања во поглед на започнувањето и текот на постапката, процесните правила и гаранции за странките во постапката, ниту, пак, на кој било начин ја регулира оваа посебна постапка за конфискација во случаите кога не е можно поведување или завршување на кривичната постапка, па така истата е неупотреблива во пракса.

Практична примена на мерката конфискација

—

За потребите на овој документ за јавни политики беа анализирани податоци со кои располага Коалицијата „Сите за правично судење“, а ги имаше претходно обезбедено во својата база на податоци, и истите се однесуваат на податоци од спроведени увиди во правосилно завршени судски предмети пред Основниот кривичен суд во Скопје, како и јавно достапни податоци и пристап до информации од јавен карактер. Податоците

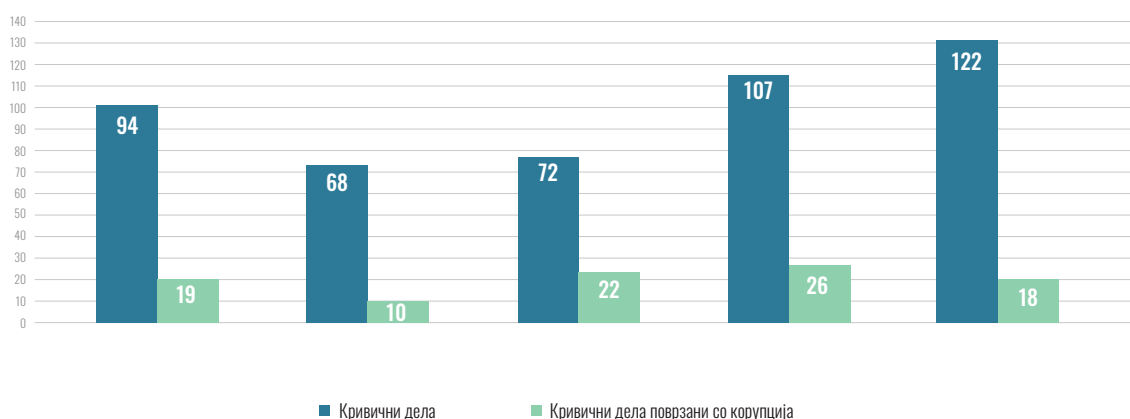
се екстрахирани од 26 правосилно завршени кривични предмети во кои е определена мерката конфискација, како и од статистичките податоци на Основниот кривичен суд Скопје, Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција, Управата за финансиска полиција и Агенцијата за управување со конфискуван имот, имотна корист и одземени предмети во кривична и прекршочна постапка.

Тука е битно да се напомене дека не постои интегриран систем и воедначена методологија за прибирање на податоците, па иако во рамки на Јавното обвинителство е формирана Канцеларија за враќање имот (Asset Recovery Office), сепак податоците во однос на примената на мерката конфискација се распределени низ повеќе различни институции. Овие институции (со исклучок на Агенцијата за управување со конфискуван имот) не се врзани со никакви посебни одредби во поглед на видот и обемот на податоците кои за своето работење треба да ги прибираат и обработуваат, поради што во пракса истите прибираат исклучително малку информации кои се однесуваат на нивното оперативно работење во врска со практичната примена на конфискацијата. Како последица на ова, институциите немаат координиран пристап во начинот и методологијата за прибирање и обработка на податоците, поради што е тешко да се анализираат сите аспекти на примената

на конфискацијата, особено во поглед на кривичните и финансиските истраги, а неизедначената методологија воедно оневозможува и соодветно следење на примената на конфискацијата и привременото обезбедување предмети во еден ист случај низ сите фази на постапката (истражна постапка, судска постапка, постапка за извршување на конфискацијата и постапка за продажба или искористување на конфискуваниот имот).

Од статистичките податоци на Управата за финансиска полиција може да се забележи дека иако постои одреден тренд на зголемување на бројот на кривични пријави поднесени од страна на оваа институција, бројот на финансиски истраги со кои се опфатени кривични дела поврзани со корупција останува релативно константен, или во просек околу 20% од вкупниот број на финансиски истраги¹².

Финансиски истраги на Управата за финансиска полиција

¹² <<https://finpol.gov.mk/mk/statisticki-podatoci>>

Сепак, она што е впечатливо од овие извештаи на Управата за финансиска полиција е тоа што станува збор за поднесени кривични пријави до јавното обвинителство, по спроведените истраги на Управата. Комплетирањето на финансиската истрага, пред да биде воопшто започната кривичната постапка, е невообичаено постапување бидејќи истото ја доведува финансиската истрага на ниво на кривична истрага за сторен финансиски криминал. На овој начин, финансиската истрага може да го детектира само директниот приход од сторувањето на кривично дело, што кореспондира со високата застапеност на кривичното дело „даночно затајување“ во просек од малку над 40%, или, пак, да детектира основни неправилности во финансиското работење кои резултираат со кривичен прогон, што кореспондира со високата застапеност на кривичното дело „фалсификување или уништување деловни книги“, кое е застапено во просек под 20% од сите кривични пријави поднесени од Управата, но не и да ја открие непосредната имотна корист, како и имотната корист која е резултат на понатамошно умножување и трансферирање на нелегално стекнатиот имот, ниту, пак, да ги детектира сите инволвирани лица кои можат да се стекнат со нелегална корист од кривичното дело. Ова укажува на потребата од координиран пристап и стратегија за симултано спроведување на кривичната и на финансиската истрага, со што би можело успешно да биде таргетиран целиот имот кој е стекнат на нелегален начин, како и приходите кои се резултат на умножувањето на нелегалниот имот, како и да биде оневозможено евентуалното прикривање и трансферирање или трансформирање на нелегално стекнатиот имот.

Во насока на ова, ОЈО ГОКК и Основниот кривичен суд Скопје не поседуваат податоци за бројот на поднесени барања за привремено одземање имот заради обезбедување, односно замрзнување на дел од имотот за кој постои основано сомневање дека потекнува од нелегални извори, со цел да се овозможи понатамошно извршување на евентуалната изречена мерка на конфискација. Дополнително, истите не поседуваат информации за бројот на барања за конфискација поднесени од страна на јавните обвинители, со што евалуацијата на нивниот перформанс во однос на примената на конфискацијата како мерка за сузбивање на корупцијата засега останува невозможен. Од оние податоци кои Основниот кривичен суд ги поседува, може да се забележи дека од 2015 до 2019 година се изречени 10 неправосилни и 35 правосилни мерки на конфискација, од кои согласно статистиката на судот 20 се изречени во рамки на Одделението за организиран криминал и корупција кое е надлежно да постапува по обвиненијата на ОЈО ГОКК. Од сите овие 45 мерки на конфискација, само 5 се однесуваат на кривични дела поврзани со корупција од Глава XXX на Кривичниот законик, од кои 3 се во предмети од надлежност на ОЈО ГОКК, односно предмети поврзани со висока корупција¹³.

Како што и претходно веќе беше наведено, отсуството на прецизно дефинирање на терминот и институтот конфискација, претпоставува и отсуство на надлежниот субјект кој истиот би го предложил. Поточно, одредбите на ЗКП предвидуваат дека судот може, кое било време во текот на кривичната постапка, по барање на јавниот обвинител да донесе привремена мерка одземање имот или предмети кои според

---

¹³ Годишен извештај за работата на Основното јавно обвинителство за гонење организиран криминал и корупција за 2015, 2016, 2017, 2018 и 2019 година, како и одговори на барања за пристап до информации од јавен карактер доставени од Основниот кривичен суд Скопје

Кривичниот законик треба да се одземат, мерка за пленување или друга неопходна привремена мерка за да се спречи користењето, отуѓувањето или располагањето со тој имот или предмети. Овие барања од страна на обвинителството можат да се поднесат на почетокот и во текот на претходната постапка, а по истите одлучува судијата на претходната постапка, односно судијата кој расправа по предметот по подигање на обвинението. Но, ова е случај кога станува збор за привремено одземање имот, имотна корист или предмети, меѓутоа во конкретниот член на ЗКП кој се однесува на ова, не е предвидено решение и за мерката конфискација, па оттука практичарите многу често се во недоумица за тоа кој ја предлага мерката конфискација, односно дали судот може да ја изрече самоиницијативно и без барање обвинител, или тоа е обврска на јавниот обвинител. Ова е нешто што треба да биде разграничено и повеќе од јасно, ако се земе предвид духот на нормите од законот, а особено со менувањето на карактерот на кривичната постапка од неоинквизиторна (мешовита) во целосно странечка постапка, што само по себе го менува и начинот, односно товарот за истражување и собирање на доказите. За разлика од порано, сега ЗКП го задолжува јавниот обвинител тој да собира докази врзани со утврдување на имотот и имотната корист, па оттука, логична е и претпоставката дека истиот треба да поднесе и барање за определување на оваа мерка до судот.

Но, од обработените податоци при спроведените увиди, може да се забележи токму спротивното. Имено, од вкупно 26 предмети во кои е спроведен увид, а во кои е изречена мерка конфискација, во 21 од нив јавниот обвинител не побарал

примена на мерка конфискација, додека 1 предмет е завршен со казнен налог, односно без спроведување постапка, а во два предмета обвинетите се задолжени да го вратат нелегално стекнатиот износ во определен временски период. Ова несомнено доведува до заклучок дека јавното обвинителство сè уште се „потпира“ на судот кога станува збор изрекување на оваа мерка и остава самиот да цени кога истата би требало да се изрече, а кога не. Ваквата ситуација може да биде особено проблематична од аспект на извршувањето на мерката конфискација, бидејќи отсуството на барање за конфискација само по себе значи и отсуство на предлог за определување мерка за привремено одземање имот или имотна корист заради обезбедување, која може да дојде само по предлог на јавниот обвинител. Отсуството на примената на привременото замрзнување на имотот во постапките, како резултат на пасивноста на јавните обвинители овозможува слободно располагање со нелегално стекнатиот имот за времедодека траепостапката, што може да доведе до негово целосно отуѓување или прикривање пред конфискацијата да биде извршена. Во оваа ситуација, кога Агенцијата за конфискуван имот нема да може да го пронајде конкретниот имот за да ја изврши мерката над имотот на осуденото лице, истата нема надлежност да спроведе истрага за откривање на прикриениот имот, ниту, пак, има надлежност самата да избере друг имот кој би бил конфискуван, бидејќи тоа го определува судот со пресудата. Од друга страна пак, за органите на прогонот ова би било веќе пресудена работа и истите не би можеле да иницираат дополнителна истрага за пронаоѓање на имотот, ниту, пак, судот ќе може да донесе нова одлука која се однесува на истата веќе пресудена работа,

со што изрекувањето на конфискацијата би било само провизорно и без ефект.

Кога станува збор, пак, за штетата предизвикана со кривичните дела, односно висината на незаконски стекнатиот имот според обвинението во предметите кои беа предмет на анализа, износите варираат од 500 000 денари до 10 000 000 денари, а предмет на конфискација во овие случаи покрај парични средства се и други подвижни ствари, а во еден од случаите конфискуван е недвижен имот. Дополнително, вниманието го свртеа два индивидуални предмети во кои обвинителот побарал конфискација, но не ја утврдил предизвиканата штета во обвинителниот акт при неговото поднесување, а предметите се завршени со изречена мерка од страна на судот. Оваа ситуација во одредена мера се должи не доволно јасната граница помеѓу мерката одземање предмети кои се искористени, наменети или произлегуваат од сторување на кривичното дело со мерката конфискација, па неретко во праксата може да се забележи дека одземањето предмети искористени, наменети или произлезени од сторувањето на делото се евидентира како мерка конфискација. На овој начин, јавниот обвинител нема обврска да ја докаже вредноста на конкретниот предмет или имот, туку само да докаже дека истиот е стекнат со сторување кривично дело, што повторно укажува на тоа дека овој пристап може да биде ефикасен само доколку станува збор за одземање предмет кој воедно е и доказ за стореното кривично дело, како на пример паричните средства кои се дадени или примени како поткуп, или износот на затаениот данок. Од друга страна пак, доколку се погледнат и доставените податоци од Агенцијата за управување со конфискуван имот, може

да се забележи дека и самите констатираат дека на поголемиот дел од одземениот имот за периодот од 2015 до 2019 година не му е проценета вредноста, може да се покрене прашањето дали надлежните органи во државата воопшто и имаат соодветни капацитети за да спроведат финансиски вештачења, истраги и процена на вредноста на целиот одземен имот, или имот за кој постои основ да биде предмет на конфискација? Сепак, она што е интересно во овој дел, а во контекст на претходно споменатата проблематика со финансиските истраги и нивното сведување на кривични истраги за сторен економски криминал, е тоа што висината на изречената мерка конфискација речиси без исклучок кореспондира со причинетата штета, односно висината на незаконски стекнатиот имот со кривичното дело. Ова укажува на тоа дека во пракса воопшто и не постојат напори за откривање на понатамошното умножување на нелегалниот имот стекнат со сторување на кривичното дело, неговото трансформирање, прикривање и интегрирање во легалната економија.

Во поглед на оцената на обезбедувањето на сите потребни и неопходни докази со цел да се докаже теорија поставена со обвинението, можеме да погледнеме дали износот на нелегално стекнатиот имот кој е утврден од страна на јавниот обвинител, кореспондира со изречениот износ со кој е предвидена конфискацијата, од каде што всушност констатираме дека во само 10 предмети истиот кореспондира, додека пак во 8 предмети воопшто не е утврдена висината на штетата, односно нелегално стекнатиот имот во самото обвинение. На ова се дополнуваат уште 8 случаи во кои првично поставениот износ за

сторена штета, односно висината на нелегално стекнатиот имот се разликува, односно е понизок од крајниот кој е утврден со одлуката за конфискација. Оваа состојба упатува на тоа дека при покренување, односно поднесување обвиненија во суд, обвинителите ги немаат во целост спремено сите наводи и докази на кои ги засноваат обвиненијата, како и повторно на фактот дека се посветува многу малку, поточно недоволно внимание на финансиските истраги, а особено нивната координираност со кривичните истраги. Во отсуство на останати податоци преку кои може да се измери перформансот на јавните обвинители во поглед на искористување на мерката конфискација и сузбивање на финансиски мотивираниот криминал и корупцијата, навистина загрижува податокот дека покрај тоа што конфискацијата се применува многу малку, особено во случаите поврзани со корупција, дури и во овие малку случаи постои релативно несериозен пристап, особено во фазата на истрага.

Кога станува збор за лицата кои се опфатени со одлуката за конфискација, со оглед дека законот предвидува конфискување како од сторителот на делото, така и од трети лица, во предметите кои беа анализирани, само во еден од нив е евидентирано дека е изречена конфискација против трето лице, и дополнително во уште еден побарана и изречена е конфискација како од обвинетиот, така и од трето лице. Во само два предмета како што веќе наведовме, обвинетите се задолжени да го вратат нелегално стекнатиот имот, а станува збор за предмети во кои јавниот обвинител ниту побарал конфискација, ниту ја утврдил штетата во самото обвинение, како и предмет во кој е постапувано во забрзана постапка и изречен е казнен налог. Одредбата за конфискување на

имотот од трети лица, кои не се обвинети во постапката е особено битен, бидејќи овозможува соодветно таргетирање на кој било принос од кривично дело со тоа што оневозможува негово прикривање и префрлување на трети лица, кои можат да располагаат со тој имот без да знаат дека истиот потекнува од нелегална активност. На овој начин се испраќа апсолутна порака дека криминалот не се исплати, бидејќи мерката го неутрализира секој криминален принос, што впрочем претставува и главен мотив за сторување на економски криминал и корупција. Со неефективната примена на оваа можност, се додава само уште еден индикатор кој укажува на тоа дека борбата со финансискиот криминал се одвива само преку таргетирање на директните приходи од кривичните дела, на тој начин овозможувајќи определен дел од нелегалниот имот да остане недетектиран.

Во анализираниите предмети најдовме на 24 пресуди, 1 казнен налог и 1 посебна постапка во која е определена мерката конфискација, во кои казнената политика оди во насока на доминантна употреба на алтернативна казна - условна осуда, односно во 16 од предметите е изречена условна осуда и тоа во голем процент со траење од 2 г., а која нема да се извршува доколку обвинетиот во рок од 4 г. не стори ново кривично дело. Во 7 од предметите е определена ефективна казна затвор во распон на траење од 1 до 6 години, со тоа што многу често пропратна казна на оваа е и паричната казна која им е определувана на обвинетите. Согласно казнената политика во овие предмети, можеме да заклучиме дека конфискацијата се применува навистина ретко, како и тоа дека истата ретко се однесува на потешки кривични дела и високи форми на корупција.

Заклучоци и препораки

Неопходно е воедначување на методологија за прибирање и обработка на податоците од страна на институциите, бидејќи неретко се среќаваат несовапаѓања во статистичките податоци во однос на конфискацијата со кои располагаат судовите, обвинителствата и другите органи како што е Државниот завод за статистика. Многу често податоците не можат да се вкрстат и да се споредат поради немањето изедначен пристап од страна на институциите, особено јавните обвинителства и финансиската полицијата, поради што е невозможно соодветно да се следи постапувањето на надлежните во сите фази од постапката, како и нивната меѓусебна соработка и координација. Исто така, надлежните институции прибираат исклучително малку податоци за примената на конфискацијата кои најчесто се сумарни податоци за еден или два индикатора (пр. само број на лица од кои се конфискува имот и вкупна вредност на имотот). Овие податоци речиси никогаш не се обработени и анализирани од самите институции, ниту, пак, постојат модификации на методологијата со цел да се приберат повеќе и порелевантни податоци со цел откривање на причините зад проблемите кои се јавуваат во практичната примена на конфискацијата, а со тоа и унапредување на состојбата.

Поради ова, потребно е да се направи ревизија на методологијата за прибирање податоци, како и да се овозможи прибирање на што поголем број податоци за повеќе аспекти на оперативното

работење на надлежните институции, со што би се овозможило следење на примената на мерката во поединечни случаи низ сите фази на постапката (истрага, судска постапка, извршување на мерката). Дополнително, од исклучително значење ќе биде воведувањето интегриран систем за прибирање и обработка на податоците, како и вклучување на Министерството за правда, Судскиот совет, Советот на јавните обвинители, како и Врховниот суд во ваквиот интегриран систем, со цел истите да можат да имаат на располагање податоци битни за евалуација и унапредување на примената на конфискацијата, особено во случаите поврзани со висока корупција.

Имајќи ги предвид различните термини користени во законите, како и тешкотиите во пракса за разграничување на конфискацијата и одземањето на предметите, потребно е да се направи воедначување на користената терминологија во законите (КЗ, ЗКП и Закон за управување со конфискуван имот), како и да се направи соодветно разграничување на мерките конфискација и одземање предмети кои се наменети за извршување на кривично дело или кои произлегуваат од кривичното дело со што би се подобрил квалитетот на статистичките податоци во поглед на примената на конфискацијата на нелегално стекнат имот. Во пракса постои наизменично користење на термините одземање предмети и конфискување имот, па често се случува статистичките податоци

за изречена конфискација да се повисоки од реалниот број на конфискуван имот кој е стекнат на нелегален начин.

Потребно е да се направат соодветни измени на ЗКП, со што би се овозможила соодветна примена на конфискацијата. Тука, пред сè, се мисли на дефинирање на предлогот, односно барањето за конфискација од страна на јавниот обвинител, усогласување на одредбите за конфискација со новиот адверсаријален модел на кривична постапка воведен со измените на ЗКП во 2010 г., кои стапија на сила во 2013 година, унапредување на положбата на третите лица и воведување соодветни законски начини за практикување и заштита на нивните права во постапките за конфискација каде што истите учествуваат, разработување на одредбите кои се однесуваат на проширената конфискација, како и конфискацијата во ситуација кога е невозможно да се поведе кривична постапка.

Неопходно е да се работи на зајакнување на капацитетите на надлежните институции, па така потребно е зголемување на буџетот на Основното јавно обвинителство за гонење организиран криминал и корупција, бидејќи истиот е доволен само за покривање на платите на обвинителите и режиските трошоци. Поради ова ОЈО ГОКК нема доволен буџет за развој на човечките ресурси и унапредување на техничката и технолошка опременост на истото. Во насока на ова, согласно систематизацијата на работните места во ОЈО ГОКК недостигаат 11 обвинители и 11 стручни соработници. Обвинителството не располага со сопствен истражен центар, а на располагање има само 3 истражители доделени од МВР. ОЈО ГОКК нема доволно капацитети за

самостојно да спроведува финансиски истраги и покрај законската обврска на истото да му биде обезбеден истражен центар, како и покрај добрите практики и искуства на Специјалното јавно обвинителство, чишто одделни истражни центри се покажаа како клучни во истражувањето на комплексни форми корупција и финансиски мотивиран криминал.

Отсуствува стратегија за интегриран пристап на повеќе служби и паралелно водење финансиска и кривична истрага. Финансиските истраги речиси без исклучок се водат пред започнување на кривичната истрага и служат како основа за поведување кривична истрага. Ваквите истраги не само што се водат без координација со јавните обвинителства туку и во рамките на истите отсуствува соодветно следење на текот на парите, како и откривање на евентуално претопување, префрлање и прикривање на незаконски стекнатиот имот. Поради ова, потребно е да се работи на зајакнување на координацијата на јавните обвинителства со финансиската полиција, МВР и останатите служби, како и да се работи на зајакнување на капацитетите на истражните органи, пред сè преку разни тренинзи и обуки за спроведување темелни финансиски истраги во рамките на кривичните постапки, како и подигнување на свеста кај надлежните за значењето и важноста на примената на конфискацијата, особено во предметите поврзани со корупција и финансиски мотивиран криминал.

Поради отсуството на навремени и темелни финансиски истраги обвинителите многу ретко бараат примена на мерката конфискација во раните фази на постапката, што значи и отсуство на мерки за обезбедување на имотот

со што би се овозможило извршување на мерката конфискација. Во насока на ова, неопходно е унапредување на комуникацијата и координацијата на ОЈО ГОКК со останатите истражни органи како финансиската полиција, управата за финансиско разузнавање, МВР и сл. Дополнително, неопходно е зајакнување на тренинзите за јавните обвинители во поглед на гонење на висока корупција и криминалот на „белите јаки“, како и зајакнување на нивните капацитети за водење соодветни истраги и аргументирано постапување пред судот, со цел пред истиот да бидат презентирани што повеќе докази. На овој начин, не само што ќе се максимизира можноста за конфискување на кој било нелегално стекнат имот, независно дали директно или индиректно од кривичното дело, туку и ќе се минимизира ризикот од злоупотреба на префрлањето на товарот на докажување и нарушување на правото на слободно уживање во сопственоста.

Детектирано е дека отсутствува изрекувањето на мерката конфискација од страна на основните судови во Македонија со исклучок на Основниот кривичен суд Скопје, дури и во случаите кога тоа е неопходно, што е дополнителен показател за нефлексибилноста на судовите и органите на прогонот кои сè уште доминантно се служат со задолжување на осуденото лице да го врати незаконски стекнатиот износ. Иако Основниот кривичен суд се издвојува од останатите судови во земјата, најмногу поради одделението за организиран криминал и корупција, сепак и во овој суд се изрекуваат многу малку одлуки за конфискација, или во просек под 10 на годишно

ниво. Најголемиот дел од изречените мерки на конфискација се во постапките поврзани со организиран криминал и корупција, но сепак истите се однесуваат на коруптивни кривични дела само во 5% од сите случаи во кои е изречена конфискацијата. Поради ова е потребен зголемен ангажман на Академијата за судии и јавни обвинители во поглед на организирање обуки за мерката конфискација, како и водење соодветна евиденција во поглед на тоа кои и колку судии и обвинители посетувале вакви обуки, како и напори од сите останати релевантни чинители да работат на подигнување на свесноста и унапредување на состојбите во поглед на изрекувањето на конфискацијата.

Доколку се земат предвид различните проблеми кои можат да произлезат при привременото чување на имотот заради обезбедување, како и при извршувањето на правосилните одлуки за конфискација, препорачливо е Агенцијата за управување со конфискуван имот и имотна корист да располага со сопствен буџет како и да се предвидат законски правила и механизми за зајакнување на одговорноста и отчетноста во работењето на Агенцијата во поглед на извршувањето на мерката конфискација во кривичните постапки. На овој начин ќе се овозможи Агенцијата соодветно да ги исполнува своите законски обврски, ќе се минимизира ризикот од несовесно постапување со имотот и намалување на неговата вредност, и ќе се зајакнат ангажманите на Агенцијата во поглед на продажбата или повторното искористувањето на конфискуваниот имот.

